

SELETUSKIRI

maeluministri määruse „Toidu-, sööda- ja veterinaarjärelevalve toimingute tegemise eest võetava tunnitasu määra kehtestamine 2020. aastaks” eelnõu juurde

1. Sissejuhatus

Sisukokkuvõte

Maeluministri määruse „Toidu-, sööda- ja veterinaarjärelevalve toimingute tegemise eest võetava tunnitasu määra kehtestamine 2020. aastaks” eelnõu on välja töötatud söödaseaduse (edaspidi *SõS*) § 29³ lõike 6, toiduseaduse (edaspidi *ToiduS*) § 49³ lõike 5 ja veterinaarjärelevalvete seaduse (edaspidi *VetKS*) § 35³ lõike 8 alusel.

Määrusega kehtestatakse 2020. aastaks toidu-, sööda- ja veterinaarjärelevalve toimingute tegemise eest võetava tunnitasu määr.

Määruse eelnõu väljatöötamise vajadus tuleneb SõS-is, ToiduS-is ja VetKS-is tehtavatest muudatustest, millega viiakse nendes seadustes kehtestatud ametliku kontrolli põhimõtted kooskõlla alates 2019. aasta 14. detsembrist kohaldatavate Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2017/625, mis käsitleb ametlikku kontrolli ja muid ametlikke toiminguid, mida tehakse eesmärgiga tagada toidu- ja söödaalaste õigusnormide ning loomatervise ja loomade heaolu, taimetervise- ja taimekaitsevahendite alaste õigusnormide kohaldamine, millega muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruseid (EÜ) nr 999/2001, (EÜ) nr 396/2005, (EÜ) nr 1069/2009, (EÜ) nr 1107/2009, (EL) nr 1151/2012, (EL) nr 652/2014, (EL) 2016/429 ja (EL) 2016/2031, nõukogu määruseid (EÜ) nr 1/2005 ja (EÜ) nr 1099/2009 ning nõukogu direktiive 98/58/EÜ, 1999/74/EÜ, 2007/43/EÜ, 2008/119/EÜ ja 2008/120/EÜ ning millega tunnistatakse kehtetuks Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrused (EÜ) nr 854/2004 ja (EÜ) nr 882/2004, nõukogu direktiivid 89/608/EMÜ, 89/662/EMÜ, 90/425/EMÜ, 91/496/EMÜ, 96/23/EÜ, 96/93/EÜ ja 97/78/EÜ ja nõukogu otsus 92/438/EMÜ (edaspidi *määrus (EL) 2017/625*), sätetega. Kõnealused muudatused on tehtud loomatauditõrje seaduse, riigilõivuseaduse, söödaseaduse, toiduseaduse ja veterinaarjärelevalvete seaduse muutmise seadusega (RT I, 04.12.2019, 2).

Märkus

Eelnõu on seotud loomatauditõrje seaduse, riigilõivuseaduse, söödaseaduse, toiduseaduse ja veterinaarjärelevalvete seaduse muutmise seadusega, mis on Riigikogus vastu võetud 20. novembril 2019. aastal, Eesti Vabariigi Presidendi 25. novembri 2019. a otsusega nr 508 välja kuulutatud ning avaldatud RT I, 04.12.2019, 2.

Eelnõu ettevalmistaja

Eelnõu on ette valmistanud Maeluministeeriumi toiduohutuse osakonna nõunik Allan Aleksašin (allan.aleksasin@agri.ee, tel 625 6277). Eelnõule on juriidilise ekspertiisi teinud Maeluministeeriumi õigusosakonna nõunik Katrin Tuula (katrin.tuula@agri.ee, tel 625 6166) ja eelnõu keeleteoimetaja on sama osakonna peaspetsialist Leeni Kohal (leeni.kohal@agri.ee, tel 625 6165).

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu koosneb neljast paragrahvist. Paragrahvides 1–3 kehtestatakse toidu-, sööda- ja veterinaarjärelevalve toimingute tegemise eest võetava tunnitasu määr 2020. aastaks ning §-s 4 nähakse ette määruse jõustumise tähtpäev.

Toidu-, sööda- ja veterinaarjärelevalve toimingute tegemise eest tasu võtmise õigus tuleneb määruse (EL) 2017/625 artiklist 80.

Määruse (EL) 2017/625 rakendamiseks vajalikud alused ja kord on sätestatud eelnimetatud loomatauditõrje seaduse, riigilõivuseaduse, söödaseaduse, toiduseaduse ja veterinaarkorralduse seaduse muutmise seaduses (edaspidi *muutmise seadus*).

Muutmise seaduses on sätestatud uued toidu-, sööda- ja veterinaarjärelevalve tasu määratlused. ToiduS-i § 49¹ lõike 1 kohaselt on toidujärelevalve tasu teatamis- või loakohustusega ning selle kohustuse täitnud ettevõtja ettevõtte, toidu ja toidu käitlemise nõuetekohasuse ametliku kontrolli ja muude ametlike toimingute tegemise eest ToiduS-i alusel kehtestatud määras tasutav summa. SõS-i § 29¹ lõike 1 kohaselt on söödajärelevalve tasu teatamis- või loakohustusega ja selle kohustuse täitnud ettevõtja ettevõtte, sööda, sööda käitlemise ja söötmise nõuetekohasuse ametliku kontrolli ja muude ametlike toimingute tegemise eest SõS-i alusel kehtestatud määras tasutav summa. VetKS-i § 35¹ lõike 1 kohaselt on veterinaarjärelevalve tasu veterinaarjärelevalve ja veterinaarkontrolli toimingu tegemise eest VetKS-is ja selle alusel kehtestatud määras tasutav summa.

Muutmise seaduses sätestatud muudatuste kohaselt võetakse järelevalvetasu tunnitasu ToiduS-i § 49¹ kohaselt tehtavate toidujärelevalve toimingute eest ning SõSi § 29¹ kohaselt tehtavate söödajärelevalve toimingute eest. VetKS-i kohaselt võetakse järelevalvetasu tunnitasu ainult VetKS-i § 35³ lõikes 5 loetletud veterinaarjärelevalve toimingute tegemise eest. Kohustatud isik maksab tunnitasu vastavalt toimingu tegemisele kulunud ajale.

Määruse (EL) 2017/625 nõuete kohaselt peab järelevalvetasu suurus tulenema tehtud järelevalvetoimingutega seotud kuludest. Asjaomased kululiigid, mida tuleb kulude arvestamisel arvesse võtta, on sätestatud eelnimetatud määruse artiklis 81.

Määruse (EL) 2017/625 artiklis 81 sätestatu kohaselt võib ametliku kontrolli eest võetava tasu kindlaksmääramisel arvesse võtta järgmisi kulukomponente, niivõrd kui need kulud tulenevad asjaomasest ametlikust kontrollist:

- a) ametliku kontrolliga seotud töötajate, sealhulgas abi- ja haldustöötajate palgad, sotsiaalkindlustus-, pensioni- ja kindlustuskulud;
- b) rajatiste ja seadmete kulud, sealhulgas hooldus- ja kindlustuskulud ja muud seotud kulud;
- c) kulumaterjalide ja töövahendite kulud;
- d) teenuste kulud, mille volitatud isikud nõuavad pädevalt asutuselt sisse neile delegeeritud ametliku kontrolli eest;
- e) punktis a osutatud töötajate koolituskulud, v.a pädeva asutuse poolt töölevõtmiseks vajaliku kvalifikatsiooni omandamise kulud;
- f) punktis a osutatud töötajate reisikulud ja reisimisega seotud elamiskulud;
- g) proovivõtmise ning laboratoorsete analüüside, uuringute ja diagnoosimise kulud, mida ametlikud laborid nõuavad sisse nimetatud ülesannete täitmise eest.

ToiduS-i § 49³ lõike 4, SöS-i § 29³ lõike 4 ja VetKS-i § 35³ lõike 7 kohaselt võetakse järelevalve tunnitasu määra arvutamise aluseks määruse (EL) 2017/625 artiklis 81 nimetatud kulud, mis on seotud Veterinaar- ja Toiduameti järelevalvetoimingute tegemisega. Järelevalvetoimingutega seotud töötasu ja majanduskulu, sealhulgas laboratoorsete analüüside ja uuringute kulu arvutamisel lähtutakse tegelikust kulust toimingueelsel kalendriaastal. Nimetatud ajavahemikul järelevalvetoimingutega seotud kogukulu jagatakse samal ajavahemikul järelevalvetoimingute tegemisele, välja arvatud laboratoorsete analüüside ja uuringute tegemisele, kulunud töötundidega. Järelevalvetoimingutega seotud töötasude hulka arvestatakse järelevalveasutuse järelevalveametnike ja muude valdkonnaga seotud ametnike ja töötajate kulud proportsionaalselt. Arvesse võetavate kulude hulka kuuluvad näiteks kulutused töövahenditele, inventarile, tööriistadele, kulumaterjalidele, koolitustele, transpordile ja lähetustele ning rajatiste ja seadmete kulud. Arvesse võetakse ka proovide võtmise ning laboratoorsete analüüside ja uuringute tegemise kulud, mida volitatud laboratooriumid nõuavad sisse nimetatud ülesannete täitmise eest. Kõikidest kuludest eelmisel kalendriaastal moodustunud kogukulu, sealhulgas laboratoorsete analüüside ja uuringute tegemise kulu, jagatakse järelevalveasutusel järelevalvetoimingutele kulunud töötundidega ja saadakse töötunni hind, mille alusel saadakse arvestuslik tunnitasu määr. Määruse (EL) 2017/625 artikli 82 nõuete kohaselt peab järelevalvetasu suurus tulenema tehtud kuludest. Eespool kirjeldatud tunnitasu määra arvutusmeetod on määruse (EL) 2017/625 artikli 82 punktides a ja b sätestatud arvutusmeetodite kombinatsioon, mille puhul jagatakse ära valdkonna toimingute kogukulu, aga ajapõhise tunnitasu arvestamisel saadakse igale käitlejale individuaalne järelevalvetoimingute tegemise eest võetava tasu suurus.

Laboratoorsete analüüside kulu on oluline kulukomponent nii pädeva asutuse kui ka käitleja seisukohalt. Järelevalve seisukohalt on tihti analüüside tulemused määravad otsustamiseks, kas ettevõtte vastab nõuetele või mitte. Samas on analüüside hinnad tulenevalt oma eripärast võrreldes muu majanduskuluga kõrged ja mõjutavad seega oluliselt käitleja makstava tasu suurst. Otstarbekas on jagada laboratoorsete analüüside kulu sarnaselt muudele majanduskuludele valdkonna peale ära ning arvestada ühe komponendina tunnitasu sisse, mitte nõuda seda igal üksikul juhul käitlejalt sisse – see võib seada teatud käitlejad teistega võrreldes ebavõrdsesse olukorda. Seni kehtinud regulatsiooni kohaselt kandis tavapärase laboratoorsete analüüside tegemise kulu riik, kuid kuna määruses (EL) 2017/625 on kulukomponentide nimekirja täpsustatud, on võimalus ka kõiki muid kulusid täpsemalt arvestada. Edaspidi arvestatakse tunnitasu vastavalt kõikidele määruses (EL) 2017/625 nimetatud komponentidele.

Eelnõu § 1 kohaselt kehtestatakse toidujärelevalve toimingute tegemise eest võetava tunnitasu määraks 2020. aastal 23 eurot ja 84 senti.

Tunnitasu arvutamisel on arvestatud määruse (EL) nr 2017/625 artiklis 82 sätestatud põhimõtet, mille kohaselt peab järelevalvetasu suurus tulenema järelevalvetoimingute tegemisega seotud kuludest ega tohi neid ületada. Eestis on selliseks ajavahemikuks, mille jooksul tehtud kuludele tuginedes järelevalvetoimingu tegemise eest võetava tunnitasu suurus arvestatakse, järelevalvetoimingu tegemisele vahetult eelnev kalendriaasta.

Muutmise seaduses sätestatud ToiduS-i § 49³ lõikes 4 on viidatud määruse (EL) 2017/625 artiklis 81 nimetatud kuludele. Tunnitasu arvutamise aluseks võetakse toidujärelevalve toimingutega seotud töötasud ning toidujärelevalve toimingutega seotud tegelik majandus- ja muu seotud kulu, sealhulgas laboratoorsete analüüside kulud toimingueelsel kalendriaastal. Toidujärelevalve toimingutega seotud töötasude hulka arvestatakse järelevalveasutuse järelevalveametnike ja muude valdkonnaga seotud ametnike ja töötajate kulud

proportsionaalselt. Arvesse võetavate kulude hulka kuuluvad näiteks kulutused töövahenditele, inventarile, tööriistadele, kulumaterjalidele, koolitustele, transpordile ja lähetustele ning rajatiste ja seadmete kulud. Arvesse võetakse ka proovide võtmise ning laborianalüüside ja uuringute tegemise kulud, mida volitatud laboratooriumid nõuavad sisse nimetatud ülesannete täitmise eest. Kõigist komponentidest tekkiv eelmise perioodi kogukulu, sealhulgas laboratoorsete analüüside ja uuringute tegemise kulu, jagatakse ära järelevalveasutusel toidujärelevalve toimingutele kulunud töötundidega, saadakse töötunni hind ja selle kaudu arvestuslik tunnitasu määr. Maaeluministeeriumi haldusalas tegevuspõhisele eelarvele ülemineku käigus on Veterinaar- ja Toiduamet kindlaks teinud kõik toimingud ja nendega seotud eespool nimetatud protsessid. See tähendab, et ka kõik järelevalvetoimingutega seotud ja neisse panustavad tegevused on kirjeldatud ja hinnatud ning hinnastatud.

Kirjeldatud meetodil arvutades saab edaspidi määrata tunnitasu täpse ja valdkonna kulude põhise suuruse. Toidujärelevalve tunnitasu näitel on esialgsed kuluproportsioonid järgmised:

- tööjõukulu: 51%
- rajatiste ja seadmete ning muud seotud kulud: 7%
- kulumaterjalid ja töövahendid/inventar: 1%
- ametnike ja töötajate koolituse kulud: 0,6%
- transpordi- ja lähetuskulu: 0,4%
- laboratoorsete analüüside ja uuringute kulu: 40%

Eespool kirjeldatud tasumäära arvutusmeetod on määruse (EL) 2017/625 artikli 82 punktides a ja b sätestatud arvutusmeetodite kombinatsioon, mille puhul jagatakse ära valdkonna toimingute kogukulu, aga ajapõhise tunnitasu arvestamisel saadakse igale käitlejale individuaalne järelevalvetoimingute tasu suurus. Kehtiva regulatsiooni kohaselt kannab tavapäraste laboratoorsete analüüside tegemise kulu riik, kuid kuna määruses (EL) 2017/625 on kulukomponentide nimekirja täpsustatud, on võimalus ka kõiki muid kulusid täpsemalt arvestada. Edaspidi arvestatakse tunnitasu vastavalt kõikidele määruses lubatud komponentidele.

Samal toidujärelevalve tasu arvestamise näitel juhul, kui uus tasumäär on 23,84 eurot, siis oleks sellest 12,15 eurot personalikulu ja 11,69 eurot majanduskulu, millest omakorda 9,5 eurot moodustab analüüside kulu. Kehtivast määrast 12,3 eurot moodustas personalikulu 10 eurot ja majanduskulu 2,3 eurot. Näite põhjal on näha, et majanduskulude osakaal ongi peamiselt tõusnud laboratoorsete analüüside kulukomponendi arvelt ja muud majanduskulud on jäänud suhteliselt samale tasemele. Personalikulude tõus (näites 2,15 eurot) on tingitud peamiselt keskasutuse ja tugipersonali kulukomponendi lisandumisest ning üldisest järelevalvega seotud järelevalveametnike arvu ja nende palgakulu muutusest. Samuti mängib rolli erinev arvestusmeetod, sest kehtiva korra kohaselt tehtud keskmiste kulude arvestus ja edaspidi muutmise seaduses sätestatud korra kohaselt tehtud täpsete ning proportsionaalsete kulude arvestus ei ole üksüheselt võrreldavad. Kuna laboratoorsete analüüside kulukomponent moodustab kuludest suure osa, siis selle täpsustumisel muutuvad märgatavalt nii kogukulu kui ka tunnitasu määr.

Keskmine kontrollile kuluv aeg on 2019. aasta andmete põhjal 2 tundi ja 22 minutit, seega suureneb keskmine makstav tasu keskmise ettevõtte kohta umbes 46 eurot kontrollkäigu kohta. Maksimaalne makstav tasu kontrollkäigu kohta tõuseb 98,4 eurot 198 eurole. Ettevõtteid, kes peavad järelevalvetasu maksma tunnitasu alusel, on umbes 8100. Suurima ettevõtete hulgaga tegevusalade – jaemüügi ja tootlustamise – valdkondades jääb enamik ettevõtteid kas keskmise

või väga madala riskiga tasemele. Vastavalt riskimaatriksile on nende järelevalveks kavandatud kontrollisagedus enamasti kas kord aastas või kord kolme aasta jooksul.

Eelnõu § 2 kohaselt kehtestatakse söödajärelevalve toimingute tegemise eest võetava tunnitasu määraks 2020. aastal 33 eurot ja 70 senti.

Muutmise seaduses SöS-i muudatustes söödajärelevalve tasu kehtestamisega tagatakse järelevalvepõhimõtete ühtsem rakendamine kõikidele sööda käitlejatele. Sarnaseid järelevalvetoimingute rahastamise põhimõtteid juba järgitakse toidu- ja veterinaarvaldkonnas. Ühelt poolt väheneb riigi osalus söödajärelevalve rahastamisel ja suureneb erasektori osalus, kuna järelevalvetoimingute tegemist rahastavad ettevõtjad, kelle huvides neid toiminguid tehakse. Teisalt võrreldes samade toimingute tegemise kohta kehtinud riigilõivudega võib tavaolukorras enamiku ettevõtjate puhul ettevõtja rahaline koormus tuntavalt väheneda. Isegi kõrge riskiga, aga nõuetekohase ettevõtte puhul võib näha ette rahalise koormuse vähenemist kuus korda või enam. Seega on tagatud Euroopa Liidu õiguspõhimõtetele vastav kulupõhine järelevalvetasude süsteem, kuna järelevalve ajapõhise tasustamise puhul on võimalik arvesse võtta ka ettevõtte suurust ehk tootmismahutu ning riskiastet. Plaanilise järelevalve sagedusest oleneb järelevalvetasu maksmine asjaomasel perioodil sellest, kas ettevõttes järelevalvetoiminguid tehti või mitte. Seni kehtinud riigilõivu tuli maksta igal aastal olenemata sellest, kas pädev asutus ettevõttes sellel aastal järelevalvetoiminguid tegi või mitte. Kõigi ettevõtete puhul johtub esmane kokkuvõtte juba asjaolust, et enam ei tule igal aastal automaatselt riigilõivu maksta.

Järelevalvetasu maksmisest on riigi toidu ja sööda käitlejate registri 2019. aasta andmete põhjal vabastatud 2793 sööda käitlejat (esmatootjad). 2020. aastal jääks järelevalvetasu subjektideks umbes 800 sööda käitlejat, 2020. aasta jooksul kontrollitakse neist umbes 300, arvestades ettevõtete riske ja kontrollimise sagedust. Kohapeal kulub kontrollimisele keskmiselt kolm tundi, mis teeb keskmiseks kontrolli hinnaks umbkaudu 100 eurot. Madalama riskiga ettevõtte puhul makstakse järelevalvetasu vähem, sest nende kontrollimine võtab vähem aega. Samuti on kontrollisagedus väiksem ehk mitte enam igal aastal.

Eelnõu § 3 kohaselt kehtestatakse veterinaarjärelevalve toimingute tegemise eest võetava tunnitasu määraks 2020. aastal 14 eurot ja 90 senti.

Muutmise seaduses sätestatud VetKS-i muudatuste kohaselt võetakse järelevalvetasu tunnitasuana ainult VetKSi § 35³ lõikes 5 loetletud veterinaarjärelevalve toimingute tegemise eest. Ülejäänud veterinaarjärelevalve tasud on määratud kohustuslike kogusepõhiste tasudena määruse (EL) 2017/625 IV lisas. Kohustatud isik maksab tunnitasu vastavalt toimingu tegemisele kulunud ajale. Tunnitasu arvutamise aluseks võetakse veterinaarjärelevalve toimingutega seotud töötasud ning järelevalve toimingutega seotud tegelik majandus- ja muu seotud kulu, sealhulgas laboratoorsete analüüside kulud toimingueelsel kalendriaastal. Veterinaarjärelevalve toimingutega seotud töötasude hulka arvestatakse järelevalveasutuse järelevalveametnike ja muude valdkonnaga seotud ametnike ja töötajate kulud proportsionaalselt. Arvesse võetavate kulude hulka kuuluvad näiteks kulutused töövahenditele, inventarile, tööriistadele, kulumaterjalidele, koolitustele, transpordile ja lähetustele ning rajatiste ja seadmete kulud. Arvesse võetakse ka proovide võtmise ning laborianalüüside ja uuringute tegemise kulud, mida volitatud laboratooriumid nõuavad sisse nimetatud ülesannete täitmise eest. Kõigist komponentidest tekkiv eelmise perioodi kogukulu, sealhulgas laboratoorsete analüüside ja uuringute tegemise kulu, jagatakse ära asjaomastele

veterinaarjärelevalve toimingutele kulunud töötundidega, saadakse töötunni hind ja selle kaudu arvestuslik tunnitasu määr.

Eelnõu §-s 4 sätestatakse määruse jõustumise kuupäev, mis on 1. jaanuar 2020, kuna tunnitasu määr kehtestatakse kalendriaasta kohta. Jõustumise kuupäev on sätestatud arvestusega, et määrus jõustuks ühel ajal loomatauditõrje seaduse, riigilõivuseaduse, söödaseaduse, toiduseaduse ja veterinaarkorralduse seaduse muutmise seaduse asjakohaste sätetega.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu on kooskõlas määrusega (EL) 2017/625, mis käsitleb ametlikku kontrolli ja muid ametlikke toiminguid, mida tehakse eesmärgiga tagada toidu- ja söödaalaste õigusnormide ning loomatervise ja loomade heaolu, taimetervise- ja taimekaitsevahendite alaste õigusnormide kohaldamine (ELT L 95, 07.04.2017, lk 1–142).

Määruse (EL) 2017/625 rakendamiseks vajalikud alused ja kord on sätestatud loomatauditõrje seaduse, riigilõivuseaduse, söödaseaduse, toiduseaduse ja veterinaarkorralduse seaduse muutmise seaduses (RT I, 04.12.2019, 2).

4. Määruse mõjud

Mõju valdkond: mõju majandusele ja mõju riigiasutuse korraldusele.

Mõju sihtrühm: toidu-, sööda- ja veterinaarjärelevalve tasu maksmiseks kohustatud isikud ehk loomade ja loomsete saaduste käitlejad, toidu käitlejad, sööda käitlejad; Veterinaar- ja Toiduameti järelevalveametnikud.

Kaasnev mõju: määrus mõjutab tunnitasuna võetava järelevalvetasu maksmiseks kohustatud isikuid ehk neid, kelle suhtes on järelevalveametnik teinud toidu-, sööda- või veterinaarjärelevalve toimingute eest võetava tunnitasu määruga on tegemist uue olukorraga, sest seadustes, mille alusel määruse eelnõu välja töötatakse, on kavandatud muuta tasu arvestamise aluseid ning arvesse võetavaid komponente. Uued kulukomponendid tulenevad määruse (EL) 2017/625 artiklist 81. Määruse (EL) 2017/625 kohaselt kehtib põhimõte, et pädeval asutusel peab olema võimalus küsida tasu ettevõtjalt, et katta oma ametliku kontrolli tegemise kulud. Eesmärk on vähendada ametliku kontrolli süsteemi sõltuvust avaliku sektori rahalistest vahenditest (vaata lähemalt määruse (EL) 2017/625 preambuli punkt 65 ja artikkel 80).

Määruse suurim mõju avaldub sööda käitlejatele. Olulisim muudatus on SõS-i muudatusega kehtestatav söödajärelevalve tasu, mis asendab järelevalvetoimingute tegemise eest seni kogutud riigilõivu. Söödajärelevalve rahastamise süsteemi ümberkorraldamine võimaldab riigil lõpptulemusena pikemas perspektiivis täita söödavaldkonna järelevalve ülesandeid optimaalselt ning otstarbekamalt. Järelevalvetoimingute individuaalne tasu on toimingute tegemise korral väga õiglane, kuid ettevõtjate arusaam kontrolli põhjendatusest võib olla erinev. Riigile on positiivne, et kulud kaetakse täielikult või saab leida tasakaalu avaliku hüve pakkumises. Olemasolev toidu- ja veterinaarjärelevalve tasude süsteem on osaliselt sarnane, mis lihtsustab üleminekut eriti juhul, kui käitleja tegutseb mitmes valdkonnas.

Lisaks on riigilõivu üheks oluliseks tunnuseks selle tasumine enne toimingu tegemist, aga järelevalvetoimingu tegelik kulu ehk makstava tasu suurus selgub alles pärast toimingu

tegemist. Samuti ei arvestata universaalselt tasutava riigilõivu puhul asjaolu, kas asjaomases ettevõttes teatud ajavahemikul järelevalvetoiminguid üldse tehti või mitte, niisiis on see teatud aastatel täiesti ebaproportsionaalne. Miinusena saab välja tuua, et kulude prognoosimise seisukohast suureneb käitleja jaoks kulude määramatus, sest võrreldes riigilõivupõhise tasustamisega ei ole aastast võimalikku makstavat tasu enam ette teada, sest see sõltub toimingute arvust. Samas peab käitleja sisuliselt tagama oma ettevõtte nõuetekohasuse kogu aeg, seega ei ole järelevalvevalimisse sattumine midagi erakordset. Ametlike kontrollide tegemise põhimõte näebki ette nende tegemise ette teatamata, erandiks on juhud, kus käitlemine toimub ebaregulaarselt ja käitleja ei pruugi tavalistel tööaegadel käitlemiskohas viibida. Selline lähenemine aitab kaasa käitlejate enesekontrolli harjumuste kujunemisele, mis on regulatsiooni üks eesmärgi. Kontrollide tihedus on seotud eelkõige riskiastmega, mille Veterinaar- ja Toidumet on määranud. Keskmist ettevõtet kontrollitakse üldjuhul üks kord aastas, madalama riskiga ettevõtteid aga tunduvalt harvemini. Tulenevalt ettevõtte senistest järelevalvetulemustest ja tegevusvaldkonnast, sealhulgas riskist (sh risk tarbijale), on käitlejal mingil määral võimalik aastast kontrollide arvu eelmiste aastatele tuginedes ka ette näha, aga see sõltub eelkõige koostööst järelevalveasutusega ja muudest asjaoludest.

Söödajärelevalve tasu kehtestamisel väheneb nii andmeid töödeldud Veterinaar- ja Toidumeti järelevalveametniku töökoormus kui ka sööda käitleja halduskoormus. Kuna kehtiv ametlike kontrollide tegemise eest tasutav riigilõiv asendatakse kontrollitoimingute eest võetava järelevalvetasuga, puudub edaspidi vajadus koormata sööda käitlejaid kohustusega esitada korrapäraselt andmeid toodetud ja turule viidud sööda koguste kohta. Ametliku kontrolli tegemiseks vajalikke andmeid on edaspidi võimalik koguda ametliku kontrolli tegemise käigus.

Muutmise seaduse (endine eelnõu SE 90) seletuskirjas (kättesaadav aadressil <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/bbc816d4-7dfd-4b26-9d19-930f85a30bb3/Loomatauditõrje%20seaduse,%20riigilõivuseaduse,%20söödaseaduse,%20toiduseaduse%20ja%20veterinaarkorralduse%20seaduse%20muutmise%20seadus>) on tunnitasu kehtestamist põhjendatud järgmiselt.

„Eelnõu koostamisel kaaluti ka võimalust sätestada erinevad tunnitasu ülemmäärad järelevalvetoimingu liikide, ettevõtete suuruse ja tegevusvaldkondade või muude kriteeriumide kaupa, kuid jõuti järeldusele, et selline tunnitasu süsteem ei ole proportsionaalne ega arvesta tegelikke järelevalvekulusid ning seab teatud ettevõtjad ebavõrdsesse olukorda. See oleks aga vastuolus määruse (EL) 2017/625 nõuetega. Järelevalveametnikud oskavad küll hinnata, kui palju neil võiks ideaalolukorras mingi järelevalvetoiminguks aega kuluda, kuid nad ei saa ette näha kohapealset olukorda ning seda, millised võivad olla ettevõttes esinevad probleemid ja puudused. Iga ettevõtte on erinev, seega ei saa ülitäpselt ette näha kohapealset töömahtu ega võetavate proovide ja nendest tehtavate analüüside arvu. Kindlaksmääratud tasu puhul võib võetava järelevalvetasu määr osutada kõrgemaks kui tegelikult tehtud kulud, mis omakorda võib ametlike kontrollide rahastamisel põhjustada konkurentsimoonutust. Määruse (EL) 2017/625 ühtlustatud sätete eesmärk on nimelt vältida ametlike kontrollide rahastamisel konkurentsimoonutusi, mis võivad sellel alal liikmesriikide vaheliste erinevuste tõttu tekkida. Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklist 288 tulenevalt peavad liikmesriigid võtma kõik vajalikud üld- ja erimeetmed, et tagada nende kohustuste täitmine, mis tulenevad EL-i õigusaktist, ja aitama kaasa ühenduse eesmärkide saavutamisele. Kulude täpse suuruse saab arvestada vaid kindla määraga tunnitasu alusel, sest ühe ja sama järelevalvetoimingu tegemise töömaht võib sõltuvalt ettevõtetest olla väga erinev. Tunnitasu võimaldab järelevalveasutusel paindlikult arvestada ettevõtte suurust, liiki, riskiastet ja muid omadusi. Euroopa Komisjoni tervishoiu ja tarbijakaitse peadirektoraat on väljendanud seisukohta oma 08.12.2006. a kirjas nr SANCO/A2/SC/CG al D(2006) 121225 Justiitsministeeriumile, et Euroopa Parlamendi ja

nõukogu määruse (EÜ) nr 882/2004 sätteid, mis näevad ette tasu kogumise, tagavad, et tasu suurus tuleneb kantud kuludest (artikli 27 lõike 4 kohaselt) ning tasu kujunemine on läbipaistev (artikli 27 lõike 12 kohaselt). Samad põhimõtted on üle võetud ka määrusesse (EL) 2017/625. Siseriiklike tasusid erinevas vormis korjavad vähemalt 19 EL liikmesriiki. Järelevalvetasu võetakse tunnitasa näiteks Lätis (17,60 €/t, millele lisanduvad laboratoorsete analüüside kulud, ametniku majutus- ja sõidukulud), Soomes (50-70 €/t olenevalt regioonist), Rootsis, Itaalias, Taanis, Austrias, Slovakkias ja Suurbritannias. Riigivõimu omavoli ei ole tõenäoline, sest juhul, kui järelevalveametnik peaks järelevalvetasu arvestamisel panema kirja järelevalvetoimingute tegemisele tegelikult kulutatust suurema tundide arvu, või kui ettevõtja leiab, et järelevalveametnik on järelevalvet teostades olnud põhjendamatult aeglane või lihtsalt aega raisanud, on ettevõtjal võimalik tasu suurus vaidlustada.”.

Mõju olulisus: sektorile on mõju väga oluline, sest kokku on Veterinaar- ja Toiduameti järelevalve all ligikaudu 15 000 käitlejat. Nendest umbes 3300 on sööda käitlejad, keda SõS-i põhimõttelised muudatused järelevalve tasustamise osas oluliselt mõjutavad. Majanduslikku mõju saab hinnata positiivseks, sest enamik ettevõtteid hakkavad järelevalvetoimingute eest maksma vähem kui varasema riigilõivu puhul.

Samuti avaldub oluline mõju toidu- ja veterinaarjärelevalve tunnitasa komponentides, mille hulka ei võetud seni arvesse laborianalüüside kulu, mis kaeti riigieelarvest. Ka muude kulukomponentide puhul arvestatakse nüüd määruse (EL) 2017/625 artiklis 81 loetletud kulud tegelikus mahus. Ametliku kontrolli määruse põhimõtte kohaselt peaksid tasud katma pädeva asutuse poolt ametliku kontrolli tegemisega seotud kulud, sealhulgas üldkulud, kuid ei tohiks neid ületada. Üldkulud võivad hõlmata toetus- ja korralduskulusid, mis on vajalikud ametliku kontrolli kavandamiseks ja tegemiseks. Majanduskulude hulka arvatavate laboratoorsete analüüside kulud on tulenevalt oma eripärasest võrreldes muu majanduskuluga suured ja moodustavad käitleja makstava tasu määra tõusust arvestuslikult umbes 70–80%. See tähendab, et kui näiteks keskmise toidujärelevalve kontrollkäigu toimingute kestus on kaks tundi, siis tuleb laboratoorsete analüüside kulude arvelt tasuda juurde umbes 16–20 eurot aastas.

Seni on riik erakorraliselt laborikulu kinni maksnud, kuigi ka praegu kehtiva määruse (EÜ) nr 882/2004 sõnastuse tõlgenduse kohaselt oleks võinud selle kohustuse panna käitlejatele. Määrus (EL) 2017/625 sätestab aga kulukomponendid täpsemalt. Tegevuspõhise eelarvestamise käigus on nüüd võimalik valdkonnapõhiselt kulukomponendid välja arvutada, seega saab ka järelevalvetasu suurust täpsemalt arvutada.

Muudatuste ulatus ja olulisus on suur, aga muudatuste sagedus on väike, sest tunnitasa määrad muutuvad üks kord aastas.

5. Määruse rakendamise seotud tegevused, vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Eelnõu määrusena kehtestamine ei too kaasa lisakulutusi riigieelarve vahenditest.

Järelevalvetasu laekub Rahandusministeeriumi riigikassa kontsernikonto koosseisus olevale arvelduskontole. Viitenumbri alusel maksmisel on kontrollitav laekumine Maaeluministeeriumi tulukontole ja seda on võimalik pädeva asutuse kuluarvestussüsteemis siduda tehtud kuluga. Eestis moodustavad järelevalvetasud alla 50% toidu-, sööda- ja veterinaarjärelevalve toimingute tegemiseks kantud kogukuludest. See vastab määruse (EL) 2017/625 artikli 82 sätestatud põhimõttele, mille kohaselt ei tohi kogutav tasu olla suurem kui

pädeva asutuse kantud kulud. Eeldatavalt laekub 2020. aastal tunnitasa kogutavat järelevalvetasu kokku umbes 900 000 eurot.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub 1. jaanuaril 2020. a.

7. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Eelnõu esitatakse eelnõude infosüsteemi EIS kaudu kooskõlastamiseks Rahandusministeeriumile.

Eelnõu esitatakse e-posti teel arvamuse avaldamiseks Veterinaar- ja Toiduametile ning Eesti Toiduainetööstuse Liidule, Eesti Põllumajandus-Kaubanduskojale ning Eesti Kaubandus-Tööstuskojale.